

Rehuvalvonnan raportti 2009

Evira/7307/4011/2010

Eviran raportti
Hyväksymispäivä 14.05.2010

Maatalouskemian yksikkö

Hyväksyjä Sinikka Marmo

Esittelijä Tarja Root

Lisätietoja

Sisällysluettelo

1 VALVONNAN SUUNNITELMALLISUUS JA SEN TOTEUTUMINEN	4
2 TOIMIJOIDEN LAINKUULIAISUUS JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS.....	8
2.1 Todettujen säännöstenvastaisuuksien yleisyys ja tyyppi	8
2.2 Todettujen säännöstenvastaisuuksien analyysi	11
2.2.1 Todettujen säännöstenvastaisuuksien esiintyminen	11
2.2.2 Todetuista säännöstenvastaisuuksista seuraavien riskien luonne.....	16
3 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE	19
4 TOIMET TEHOKKUUDEN VARMISTAMISEKSI	21
4.1 Toimet toimijoiden lainkuuliaisuuden varmistamiseksi.....	21
4.2 Toimet virallisen välvönnän tehokkaan toiminnan varmistamiseksi	22
5 ARVIO YLEISESTÄ ONNISTUMISESTA	23

1 VALVONNAN SUUNNITELMALLISUUS JA SEN TOTEUTUMINEN

Rehualan alkutuotannon toimijat (tilavalvonta)

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonta liittyy käsitellyn eläinvalkuaisen rehukäyttöön sekä rehujen jäljitettävyyteen ja rehukirjanpitoon. Käsiteltyä eläinvalkuaisista rehuna käytävä toimija tarvitsee joko Eviran hyväksynnän tai rekisteröinnin, joista ensiksi mainittuun kuuluu tarkastuskäynti tilalla. V. 2009 kolme tilaa hyväksyttiin ja kaksi rekisteröitiin käsitellyn eläinvalkuaisen käyttäjiksi.

Käsitellyn eläinvalkuaisen rehukäytön hyväksyntään liittyvien tarkastusten lisäksi rehualan alkutuotannon toimijoiden valvontaa tehdään riskiperusteisen otannan perusteella. Otantakriteereitä olivat tilan tuotantomuoto (sekä märehitöitä että yksimahaisia eläimiä), tilan koko ja tilarehun valmistus ja/tai sekoitus. Otannan kautta valvottavaksi tuli 285 tilaa ja vuoden lopussa vierasaineotannan kautta viisi aiemmin sanktioitua tilaa (TIKE). Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonta on osa CAP-tukiin liittyvää täydentävien ehtojen valvontaa. TE-keskusten tarkastajat suorittavat valvonnan Eviran laatiman suunnitelman ja ohjeistuksen mukaisesti.

Vuonna 2009 valvottiin yhteensä 290 tilaa (taulukko 1). Yhden perusotantaan tulleen tilan valvonta on kesken eläinvalvonnasta syistä johtuen. Kotieläintuotannon lopettamisen tai tuotantokatkoksen vuoksi 24 (8,3 %) tilalla ei ollut eläimiä. Valvotuista tiloista 144 (49,7 %) oli märehitötiloja, 24 (8,3 %) sikatiloja, 54 siipikarjatilaa (18,6 %) ja 43 (14,8 %) sekatiloja. Rehunäytteitä otettiin yhteensä 280, joista 73 (26,1 %) oli tilaseoksia, 75 (26,8 %) teollisia rehuseoksia, 124 (44,3 %) viljoja tai valkuaisrehuja ja kahdeksan (2,9 %) nurmirehunäytettä. Rahtiseoksia ei ollut yhtään.

Taulukko 1. Valvottujen tilojen ja otettujen näytteiden määrä 2009.

Tavoite, tilojen määrä	Toteutuma, tarkastetut tilat	Toteutunut %
290	289	99,7
Tavoite, näytteiden määrä	Toteutuma, otetut näytteet	Toteutunut %
290	280	96,6

Tuotevalvonta

Rehujen valmistusta kotimaan markkinoille ja vientiin valvotaan ottamalla virallisia näytteitä tuotannosta Eviran laatiman vuosittaisen riskiperusteisen valvontasuunnitelman mukaisesti. Evira kouluttaa, ohjeistaa ja valtuuttaa tarkastajat, jotka toimivat Eviran määräämissä tehtävissä. Valtuutettuja tarkastajia auditoidaan vuosittain.

Kolmansista maista (maahantuontia) ja EU-alueelta (sisämarkkinakauppaa) Suomeen tulevia rehuja valvottiin riskiperusteisesti. Suurin osa Suomeen tuotavista kasviperäisistä rehuaineista kuuluu salmonellariskin perusteella erityisen riskialttiisiin rehuihin (MMM 712/2008 liitteet 3 ja 4). Näille rehuille kohdistui tuontieräkohtainen virallinen näytteenotto rehuerän saapumisvaiheessa. Myös kalajauhasta otettiin tuontieräkohtaisesti virallisia näytteitä kiellettyjen eläinproteiinien toteamiseksi (vrt. lihaluonnon käytön valvonta). Eläinperäisten rehujen tuonnin valvonta kolmansista maista kuuluu Eviran eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen piiriin.

Kotimaisen rehunvalmistuksen virallista valvontaa varten Evira on laatinut laitospohjaiset näytteenottosuunnitelmat, jotka perustuivat kohdekohtaiseen riskiluokitukseen. Kohdekohtaista luokitusta määritettäessä huomioidaan erilaiset tuotannon vaatavuus- ja riskitekijät suhteutettuna tuotantomäärään ja tuotevalikoimaan. Arvioitavia riskitekijöitä ovat mm. toiminnan vaatavuus (eri rehutyyppit valmistuksessa), kohteen toiminnan laatu (rekisteröinti/hyväksyntä), raaka-aineiden käyttö rehun valmistuksessa (erilaiset valkuaisrehuaineet ja rehun lisäaineet), tuotantomäärä ja tuotevalikoima sekä mah-

dolliset epäillyt / todetut säännösten vastaisuudet. Valtuutetut tarkastajat suorittavat kotimaisen valmistuksen välvönnän näytteenottoa Eviran ohjeistuksen mukaisesti.

Markkinoille saatettujen rehujen laadun välvönnää tehdään pääasiassa vähittäiskaupassa, mukaan lukien näyttelyt ja kilpailut, otettujen näytteiden analysoinnin sekä pakkausmerkintöjen ja mainönnan välvönnän avulla. Näytteitä otetaan myös toimijoiden tuotantotiloista ja varastoista. Välvönnä kohdistuu kaikkien eläinlajien rehuihin, ja se on riskiperusteista. TE-keskusten tarkastajat suorittavat markkinavälvönnää Eviran ohjeistuksen mukaisesti.

Rehujen virallisessa välvönnässä otettiin eri välvöntalinjoissa yhteensä 11583 näytettä, joista tehtiin yhteensä 15289 eri analyysia (Taulukot 2 ja 3). Salmonella-analyysien osuus kaikista välvönnä-analyyseistä oli 68,8 % eli yhteensä 10512 salmonella-analyysia. Rehuaineista tehtyjen salmonella-analyysien osuus kaikista tehdyistä salmonella-analyyseistä oli 76,2 % eli yhteensä 8011 salmonella-analyysia (Taulukko 3). Välvöntänäytteiden kokonaismäärä oli v. 2009 suurempi kuin välvönnäsuunnitelmassa ja aikaisempänä vuotena, mikä selittyy pääosin Rehuraisio Oy:n Raision tehtaän salmonellalöydökseen liittyneestä laajamittaisesta näytteenotosta tiloilla ja ko. tehtaalla (yhteensä 1214 näytettä) sekä muissa välvöntakohteissa (perinteiset rehutehtaat) v. 2009 tehostetusta näytteenotosta. Rehujen virallinen näytteenotto toteutui välvönnäsuunnitelman mukaisesti, vaikka Rehuraisio Oy:n Raision tehtaän tapaukseen liittyen valmistuksen välvönnän ja markkinavälvönnän näytteenotto ja analysointi jouduttiin keskeyttämään n. 1,5 kk:n ajaksi.

Taulukko 2. Virallisten rehunäytteiden kokonaismäärät välvöntalinjoissa v. 2009

Valvöntalinja	Suunniteltu näytemäärä (n suunniteltu)	Toteutunut näytemäärä (n toteutunut)	Toteutuma (%)
Maahantuonti ¹⁾	(≈ 1268)	1268	100
Sisämarkkinakauppa ²⁾	(≈ 6563)	6563	100
Kotimainen valmistus ³⁾	1200	1538	128
Markkinavälvönnä ⁴⁾	880	1914	218
Muuntogeeniset rehut	20	20	100
Alkutuotannon välvönnä ⁵⁾	290	280	97
Viralliset näytteet yhteensä	9341	11583	124

- 1) Määräytyy rehualan toimijoiden toteutuneiden tuontierien mukaisesti (suunniteltu ≈ toteutunut)
- 2) Määräytyy rehualan toimijoiden toteutuneiden tuontierien mukaisesti (suunniteltu ≈ toteutunut)
- 3) Näytemäärään sisältyy Rehuraisio Oy:n Raision tehtaän salmonellalöydökseen liittyviä näytteitä 194 kpl
- 4) Näytemäärään sisältyy Rehuraisio Oy:n Raision tehtaän salmonellalöydökseen liittyviä näytteitä 1020 kpl
- 5) Näytteenotto vuoden 2009 aikana

Evira välvönnä rehujen sisältämiä haitallisia ja kiellettyjä aineita rehujen eri välvöntalinjoissa kattaen maahantuonnin, sisämarkkinakaupan, tuotannon, valmistuksen, markkinoille saattamisen ja käytön. Haitallisten ja kiellettyjen aineiden välvönnä perustuu erilaisiin rehuihin liittyviin riskeihin sekä RASFF-järjestelmän kautta saataviin ajankohtaisiin tietoihin akuuteista vaaroista. Näytteenoton kohdistamisessa ja analyysien määrittelyssä huomioidaan lisäksi eläinlajien herkkyudet tiettyntyyppisille haitallisille ja kielletyille aineille sekä näiden mahdollinen siirtyminen eläimistä saataviin elintarvikkeisiin. Välvönnä on kartoitusluonteista ja sitä tehdään sekä asiakirjatarkistuksina että fyysisinä tarkistuksina ottamalla näytteitä (taulukko 3).

Vuonna 2009 Suomi teki 12 rehuja koskevaa RASFF-ilmoitusta EU:n RASFF-hälytysjärjestelmään (Rapid Alert System for Food and Feed). Ilmoitukset käsitteivät rehussa todettua salmonellaa: rapsirouhe (2), rapsipuriste (1), soijarouhe (3), soijarouhekonsentraatti (1), maissigluteeni (1), kalajauho (1), juottorehu (1), maapähkinät (1) ja koiran rehu (1). Lisäksi Evira tiedotti rehualan toimijoille tietyistä, muiden jäsenmaiden RASFF-järjestelmällä ilmoittamista haitoista ja varmisti, ettei RASFF-ilmoituksissa mainittuja viallisia eriä ole tuotu Suomeen. Varmistukset liittyivät poh-

joisamerikkalaisiin koiranruoka-, soija-, maissi- ja pellavansiemeneriin, joiden oli todettu sisältävän EU:ssa hyväksymätöntä muuntogeenistä ainesta.

Taulukko 3. Haitallisten ja kiellettyjen aineiden analyysimäärät v. 2009

Analyysi	Suunniteltu analyysien lukumäärä yhteensä (Σa)	Toteutunut; rehuaineet (a)	Toteutunut; rehu-seokset (a)	Toteutunut; rehun lisäaineet, esiseokset (a)	Toteutunut analyysien lukumäärä yhteensä (Σa)	Toteutunut (%)
Salmonella ¹⁾	9298	8011	2501	-	10512	113
Muut mikro-organismit ²⁾	417	60	357	-	417	100
Mikroskopointi/kalajauho		(85)	(215)		(300)	
Mikroskopointi/lihaluujauho		(192)	(367)		(559)	
Mikroskopoinnit yhteensä ³⁾	600	277	582	-	859	143
Kasviperäiset epäpuhtaudet, aitous ja tuhohyönteiset ⁴⁾	(> 70 n) n. 150 a	(111 n) 190 a	(120 n) 198 a	- -	(231 n) 388 a	259
Aflatoksiinit	40	11	24	-	35	88
Muut hometoksiinit ⁵⁾	220	165	55	-	220	100
Kadmium	100	19	68	31	118	118
Lyijy	100	21	65	31	117	117
Elohopea	60	10	58	12	80	133
Arseeni	100	7	69	15	91	91
Melamiini ⁷⁾	-	1	2	1	4	100
Lasalosiidi-Na ⁶⁾	40	-	47	-	47	118
Narasiini ⁶⁾	40	-	47	-	47	118
Monensiini-Na ⁶⁾	40	-	47	-	47	118
Salinomyysiini-Na ⁶⁾	40	-	47	-	47	118
Maduramisiini-NH4 ^{6) 7)}	-	-	47	-	47	100
Semduramisiini ^{6) 7)}	-	-	47	-	47	100
Lääkerehut ja niiden carry over -seuranta ⁶⁾	5 5	- -	6 8	- -	6 8	120 160
Olakvindoksi ⁶⁾	20	-	22	-	22	110
Karbadoksi ⁶⁾	20	-	22	-	22	110
Amprolium ⁶⁾	20	-	18	-	18	90
Dimetridatsoli ⁶⁾	20	-	18	-	18	90
Haitallisten ja kiellettyjen analyysien määrä yhteensä	11259	8772	4355	90	13217	117
Muut analyysit: ravitsemukselliset analyysit ⁸⁾ yhteensä	2072	182	1890	-	2072	100
Rehujen valvonta-analyysit yhteensä	13331	8954	6245	90	15289	115

Σa = rehujen analyysien lukumäärä yhteensä

a= rehutyyppin/rehutyypin analyysien lukumäärä

n= näytteiden lukumäärä

- 1) Analyysimäärä määräytyy pääosin rehualan toimijoiden toteutuneiden tuontierien lukumäärän mukaisesti (suunniteltu \approx toteutunut). Analyysimäärään sisältyy Rehuraisio Oy:n Raison tehtaasta salmonellalöydökseen liittyviä salmonella-analyysseja yhteensä 1214 kpl (15 kpl salmonella-analyysseja rehuseoksista).
- 2) Kohteena ovat pääosin muut kuin elintarviketuotantoeläinten rehut (rehut turkiseläimille ja lemmikkieläimille).
- 3) Kohteena ovat elintarviketuotantoeläinten rehuseokset (märehtijäin ja ei-märehtijäin rehut) sekä näiden rehujen valmistukseen käytettävät rehuaineet.
- 4) Suunnitelmassa kyseessä on näytteiden lukumäärä. Analyysit määritellään näytteille sekä pistokoelun tavalla että epäilyn perusteella. Näytteiden yhteismäärä määräytyy vuotuisen tuonnin ja markkinavalvonnan valvontatilanteen mukaan. Samasta näytteistä voidaan tehdä useampi analyysiryhmään kuuluva analyysi.
- 5) Taulukossa on esitetty eri analyysien määrät yhteensä. Tutkittavat hometoksiinit ovat DON, DAS, 3-AcDON, NIV, F-X, T-2-toksiini, HT-2 -toksiini, okratoksiini A, zearaleoni ja fumoniini (B1 ja B2).
- 6) Yhdisteet tutkitaan valmiista rehuseoksista.
- 7) Tutkittavat yhdisteet ovat uusia, joille saatiin rehuille soveltuvaa analytiikkaa käyttöön v. 2008 / 2009.

- 8) Rehulle määritellään ravitsemukselliset analyysit silloin, kun tuotteen pakkausmerkinnöistä tarkastetaan sen ravitsemuksellinen koostumus (suunniteltu ≈ toteutunut).

Rehualan toimijoiden valvonta (lukuun ottamatta rehualan alkutuotannon toimijoiden valvontaa ja kohdassa eläimistä saatavat sivutuotteet mainittuja laitoksia)

Evira on valvonut rehualan toimijoita tarkastuskäynnein riskinarviointiin perustuvan suunnitelman mukaisesti. Arvioinnissa on huomioitu tuotantomäärät, kalajauhon käyttö valmistuksessa, lääkerehujen valmistus, sivutuotehyväksyntä ja maitopohjaisten sivutuotteiden valmistus ja jakelu, rehuhygieniasetuksen mukainen hyväksyntä tai lisäaineita sisältävien täydennysrehujen valmistus, edellisestä tarkastuksesta kulunut aika, edellisessä tarkastuksessa todetut puutteet ja hyväksyntähakemukset. Valvontakohteet (laitokset) on pisteytetty edellä mainittujen seikkojen suhteen. Vuonna 2009 on rehuhygieniasetuksen mukaisesti hyväksytty yksi rehuseosten valmistaja ja kolme kuljetusliikettä. Yhden rehun lisäaineiden markkinoille saattajan hyväksyntää on laajennettu uuden varaston osalta. Yhden rehutehtaan hyväksyntä on peruutettu, kun rehutehdas lopetti kokkidiosaatteja sisältävien rehuseosten valmistuksen. Lisäksi on tehty seitsemän hyväksynnän siirtopäätöstä yhtiöjärjestelyjen ja nimenmuutosten johdosta. Vuoden 2009 lopussa tuli yksi rehun lisäaineiden markkinoille saattamista koskeva hakemus, jonka käsittely siirtyi vuodelle 2010. Yksi uusi rahtisekoittaja on hyväksytty kalajauhon käyttäjäksi vuonna 2009. Rehuseosten valmistajia tarkastettiin 15, joista yksi kaksi kertaa. Näistä yksi oli rahtisekoittajia. Rehuaineiden valmistajia tarkastettiin 20 (lisäksi kaksi maitoalan laitosta). Lisäaineiden valmistajia tarkastettiin kaksi ja rehuaineiden valmistajia yksi. Varastointiliikkeitä tarkastettiin viisi, joista kaksi varastoi eläimistä saatavia sivutuotteita. Rehun lisäaineiden välittäjiä ei resursien muuttuneen käyttötarpeen vuoksi tarkastettu lainkaan, vaikka suunnitelman mukaan oli tarkoitus tarkastaa neljä. Kaikki elintarviketuotantoeläinten lääkerehujä valmistavat toimijat tarkastettiin v. 2009. Turkisrehusekoittamoista tarkastettiin kolme, joista yksi kahteen kertaan.

Taulukko 4. Rehualan toimijat sekä rehualvannon valvomat eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevät toimijat eri sektoreilla, suunnitellut ja suoritettut tarkastukset vuonna 2009.

tarkastuskohde	toimijoiden määrä	tarkastukset suunnitelma	tarkastukset toteuma	%
Rehujen (rehuaineet, rehuseokset, lisäaineet) valmistajat, välittäjät, maahan-tuojat, varastointiliikkeet	352	61	42	67
Tuotantoeläinten rehuja myyvät vähittäiskaupat	n. 650	30 (TE-keskukset)	27	90
Maitoalan laitokset	29	6	2	33
Kuljetusliikkeet, joiden toiminta edellyttää hyväksyntää	25	1	3	300
Kuljetuskalustot/valtuutettujen tarkastajien suorittamat tarkastukset	443	100*/30-40**	108*/26*	108/86
Sivutuoteasetuksen mukaisesti valvottavat varastot (luokan 1, 2 ja 3 eläimistä saatavat sivutuotteet)	17	6	3	50
turkiseläimille rehua valmistavat rehusekoittamot	13	2	3	100
keräyskeskukset	17	8	8	100
luokan 1 laitokset	1	2	2	100
luokan 2 laitokset	1	2	2	100
luokan 3 laitokset	1	2	2	100
turkiseläinruhojen käsittelylaitokset	4	0	1	100
Kv-ruokajätetoimijat	83	10	0	0

* irtorehuihin kohdistuvat tarkastukset

** eläimistä saatavien sivutuotteiden kuljetuksiin kohdistuvat tarkastukset

Osa suunnitelluista tarkastuksista jäi toteutumatta johtuen yhden rehutehtaan laajamittainen salmonellaepidemian työllistävästä vaikutuksesta. Lisäksi resursseja käytettiin suunniteltua enemmän kuljetusliikkeiden hyväksyntätarkastuksiin.

Kuljetusautojen tarkastuksia suoritettiin kaikkiaan 134 kpl. Suunniteltu vuositavoite 130 - 140 tarkastusta, saavutettiin.

Eläimistä saatavat sivutuotteet

Evira valvoo eläimistä saatavia sivutuotteita luokan 1,2 ja 3 käsittelylaitosten, lemmikkieläinten ruokia valmistavien laitosten, turkiseläimille rehua valmistavien laitosten (keräyskeskukset, rehusekoittamot), kala-alan laitosten, varastointilaitosten sekä eläimistä saatavien sivutuotteiden kuljetusten osalta. Luokan 2 laitoksiin kuuluvat myös turkiseläinruhoja käsittelevät laitokset ja maitoalan laitokset (tarkastukset kohdassa rehualan toimijoiden valvonta, taulukko 4).

Edellä mainittujen laitosten toiminta edellyttää hyväksyntää maitoalan laitoksia lukuun ottamatta. Toimijat tarkastetaan riskiperusteisen vuosittaisen suunnitelman mukaisesti.

Lisäksi Evira hyväksyy ns. kansainvälisen liikenteen toimijoiden menettelytavat luokan 1 ruokajätteen keräämiseksi, kuljettamiseksi ja hävittämiseksi sekä valvoo menettelyjen noudattamista mm. tarkastuskäynnein. Ns. kansainvälisen liikenteen toimijoita ovat ruokajätehuollosta satamissa, lentokentillä ja varikoilla vastaavat tahot, jätteen keräily- ja kuljetusliikkeet sekä kaatopaikat ja polttolaitokset.

Vuoden 2009 aikana yksi luokan 3 käsittelylaitos muutti uudelleen toimintansa luokan 2 käsittelylaitokseksi, ja sille tehtiin erillinen hyväksyntätarkastus. Yksi ruohojen käsittelylaitos tarkastettiin sen muuttaessa prosessinsa sivutuoteasetuksen menetelmä 1:n mukaiseksi. Muuten käsittelylaitostarkastukset olivat suunnitelman mukaisia. Yksi rehusekoittamo lopetti toimintansa kokonaan, joten toimivia sekoittamoita oli vuoden 2009 lopussa 12 kpl. Yksi sekoittamo tarkastettiin puutteellisuuksien vuoksi kaksi kertaa vuoden 2009 aikana. Keräyskeskuksia tarkastettiin suunniteltu määrä. Lemmikkieläinten ruokia valmistavista laitoksista tarkastettiin yksi uusi laitos. Suunnitellun mukainen tarkastus yhdessä lemmikkieläinten ruokia valmistavassa laitoksessa ei toteutunut, koska laitos ei ollut valmis. Kala-alan laitoksia tarkastettiin suunniteltu määrä.

Sivutuoteasetuksen mukaisesti valvottavia varastoja tarkastettiin kolme. Eläimistä saatavien sivutuotteiden kuljetustarkastukset (26) olivat pääosin raatokeräilyautojen tarkastuksia.

2 TOIMIJOIDEN LAINKUULIAISUUS JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS

2.1 Todettujen säännösten vastaisuuksien yleisyys ja tyyppi

Rehualan alkutuotannon toimijat (tilavalvonta)

Puutteellisuuksien kuvaus on sanallinen, koska tapaukset vaihtelevat huomattavasti tilakohtaisesti. Todettu säännösten vastaisuus liittyi rehujen erillään pitämiseen (kala-jauhollista sikojen tiivistettä ei erotettu selkeästi nautojen rehusta, taulukko 5).

Taulukko 5. Todetut säästösten vastaisuudet tilavalvonnassa 2009.

Todettu säästösten vastaisuus	frekvenssi
Puute rehujen erillään pitämisessä	1 tila
Tilarehuseoksissa todettiin tuholaisia	27 tilaa

Maaeläinperäistä ainesta (luuta)	2 tilaa
----------------------------------	---------

Tuotevalvonta

Todetut säännöstenvastaisuudet on esitetty taulukossa 6. Taulukon 6. säännösten vastaisuuksien luokittelu on tehty taulukon 11. jaottelun mukaisesti. Todettujen säännösten vastaisuuksien frekvenssi on laskettu kunkin tekijän poikkeamien suhteellisenä osuutena kunkin tekijän osalta analysoitujen näytteiden määrästä.

Taulukko 6. Tuotevalvonnassa todetut sääntöjenvastaisuudet 2009

todettu säännöstenvastaisuus	frekvenssi
todettu raskasmetalleja	0,0 %
todettu salmonellaa tai muita mikro-organismeja	0,6 %
todettu kasvipörsäisiä epäpuhtauksia ja tuhohaittoja	10,6 %
todettu maaeläinperäistä ainesta tai kalajauhoa	0,9 %
todettu pääravintoainepoikkeamia	7,7 %
todettu kivennäisainepoikkeamia	16,3 %
todettu hivenainepoikkeamia	21,4 %
todettu vitamiinipoikkeamia	6,8 %
todettu aminohappo-, sokeri-, hera- tai tärkkelyspoikkeamia	18,2 %
todettu kokkidiostaatti-, antibiootti- ja muita poikkeamia	2,8 %
todettu lääkerehupoikkeamia	7,1 %
todettu poikkeamia muut analyysit (mm. propyleeniglykoli)	0,0 %
todettu pakkausmerkintäpuutteita	12,7 %

Edellä mainittujen säännösten vastaisuuksien lisäksi kuuden markkinoille saatetun rehun todettiin sisältävän lisäaineita, joita ei ole hyväksytty käytettäväksi rehuissa. Kolmessa tapauksessa rehujen todettiin tuoteselosteen mukaan sisältävän metyyli-sulfonyylimetaania (MSM), yhdessä tapauksessa ammoniumrautasitraattia, yhdessä tapauksessa jodiyhdistettä sekä yhdessä tapauksessa natriumbentsoaattia ja metyylihydroksibentsoaattia.

Rehujen muuntogeenisyyden valvontaa varten näytteitä otettiin kotimaassa valmistetuista tuotantoeläinten rehuista ja markkinavalvontana lemmikkieläinten rehuista. Näytteenotto kohdistettiin tavanomaisiin, ei muuntogeenisiksi merkittyihin rehuihin. Kotimaisen valmistuksen osalta näytteenotto suunniteltiin riskiperusteisesti siten, että näytteitä otettiin potentiaalisia muuntogeenisiä raaka-aineita käyttäviltä rehujen valmistajilta. Lemmikkieläinten rehuista näytteitä otettiin sellaisista rehuista, joista ei ole aiemmin tutkittu muuntogeenistä ainesta. Näytteitä otettiin 13 rehutehtaalta. Näytteitä otettiin 20 kpl, joista 14 kpl oli tuotantoeläinten ja 6 kpl lemmikkieläinten rehuja. Rehujen pakkauksissa ovat yleistyneet non-gmo- tai gmo-free -merkinnät. Nämä saattavat olla kuluttajaa harhaanjohtavia. Evira on valmistellut ohjeen gm-vapaasta tuotannosta.

Rehualan toimijat

Tarkastuksissa todetut puutteet on luokiteltu neljään luokkaan ohjeen REHU 12701 mukaisesti siten, että ensimmäisen luokan puutteet ovat vakavimpia ja neljännen luokan puutteet lievimpiä (kehityskohteita). HACCP-järjestelmissä todettiin edelleen melko paljon puutteita. Laadunvarmistukseen liittyviä puutteita todettiin edellistä vuotta vähemmän. Luokkaan ”muut” sisältyy mm. ohjeistuksessa ja muussa kuin valmistuskirjanpidossa todettuja puutteita. Luokan 2 puutteita todettiin vuonna 2009 suhteellisesti edellistä vuotta enemmän. Puutteiden jakauma on esitetty taulukossa 7. Taulukko ei sisällä vähittäiskauppojen, kuljetusvälineiden tai eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevien toimijoiden tarkastuksissa todettuja puutteita.

Taulukko 7. Rehualan toimijoiden tarkastuksissa todetut puutteet sisältäen maitoalan laitokset

Puutteen tyyppi	luokka 1	luokka 2	luokka 3	luokka 4
HACCP-järjestelmä	0	12	17	5
Laadunvarmistus (suunnitelma, vastaanäytteen, näytteenottoitiheys, analyysit)	0	6	14	0
Tuoteselosteet, pakkausmerkinnät, kaupalliset asiakirjat, siilojen, säiliöiden ym. merkinnät	0	2	10	0
Valmistuskirjanpito, eränumerojäljitettävyys	0	0	1	0
Seostasaisuuden ja mittavälineiden seuranta	0	3	1	1
Tuholaistorjunta, tuotanto- ja varastotilojen tiiviys	0	3	4	0
Muut	0	9	32	16
Yhteensä	0	35	79	22

Tuotantoeläinten rehua myyvien vähittäiskauppojen tarkastuksissa ei todettu vakavia puutteita. Huomautukset kohdistuivat mm. tuholaistorjunnan puutteisiin, vanhentuneisiin rehuihin ja yleiseen siisteyteen.

Valtuutettujen tarkastajien suorittamissa kuljetusautojen tarkastuksissa havaittiin eniten puhdistuskirjanpitoon liittyviä puutteita. Puutteiden jakauma on esitetty taulukossa 8.

Taulukko 8. Kuljetusautojen (sisältäen eläimistä saatavien sivutuotteiden kuljetukset, puutteiden lukumäärä suluisissa) tarkastuksissa havaitut puutteet.

Puutteiden luonne	Puutteiden lukumäärä (kpl)	Osuus tarkastetuista (%)
Puhdistuskirjanpito	54	41
Tarkastuskortti puuttui	19 (2)	14 (8)
Lastaustilojen siisteys	28 (0)	26 (0)
Ajokirjanpito	10 (0)	7 (0)
Pressujen siisteys/kunto	1 (1)	1 (4)
Yhteensä	112 (3)	

Kuljetusliikkeiden hyväksyntätarkastuksissa ei havaittu merkittäviä puutteita. Rehuihin liittyviä kriittisiä hallintapisteitä ei toimijoilla useinkaan ollut nimettynä, koska kuljetettavat rehut ovat valmiiksi pakattuja, eivätkä sellaisenaan muodosta toiminnan kannalta oleellista saastumisriskiä.

Eläimistä saatavat sivutuotteet (ei sisällä kuljetustarkastuksia eikä maitoalan laitoksia)

Eläimistä saatavien sivutuotteiden osalta puutteiden luokittelussa on käytetty em. tapaa.

Taulukko 9. Eläimistä saatavien sivutuotetoimijoiden tarkastuksissa todetut puutteet.

tarkastettava toimija	tarkastusten määrä	luokka 1	luokka 2	luokka 3 (+kehitysehdotukset)
luokan 1 käsittelylaitos	2	0	0	6
luokan 2 käsittelylaitokset	4	0	3	12+1
luokan 2 käsittelylaitokset, turkiseläinten ruhot	1	0	0	2+1
luokan 3 käsittelylaitos	0	0	0	0
rehusekoittamot	2	2	4	6+6

keräyskeskukset	8	1	6	23+7
lemmikkieläin ruokia valmistavat laitokset	4	0	2	12+6
sivutuoteasetuksen mukaisesti valvottavat varastot	3	1	1	2

Luokan 2 käsittelylaitosten toiminnassa luokan 3 puutteet liittyivät hygieniaan, omavalvonnan päivityksiin, dokumentointiin tai rakenteellisiin vajavuuksiin. Luokan 1 käsittelylaitoksessa todettiin puutteita lähinnä riskiaineksen merkitsemiseen liittyen. Luokan 2 ruohojen käsittelylaitosten osalta puutteet liittyivät dokumentointiin. Luokan 3 käsittelylaitoksen osalta ei vuonna 2009 suoritettu tarkastuksia, koska kyseinen laitos muutettiin jo maaliskuussa 2009 luokan 2 käsittelylaitokseksi. Rehusekoittamoiden osalta todettiin luokan 1 puutteita hygieniassa ja luokan 2 sekä 3 puutteita mm. jäljitettävyydessä/merkinnöissä sekä rakenteissa, hygieniassa ja omavalvonnassa. Puutteita löytyi myös dokumentoinneissa todetuista epätarkkuuksista, mitkä liittyivät tuoteselosteisiin, kaupallisiin- tai muihin asiakirjoihin.

Yhdessä keräyskeskuksessa todettiin eläintautivaaraa aiheuttavaa toimintaa (luokan 1 puute). Luokan 2 todetut puutteet keräyskeskuksissa liittyivät lähinnä hygieniaan, omavalvontaan, HACCPiin sekä kaupallisten asiakirjojen puutteisiin, kuten luokan 3 puutteetkin. Lemmikkieläinrehulaitoksille annetut luokan 2 huomautukset liittyivät rakenteellisiin vaatimuksiin ja asiakirjoihin, luokan 3 puutteet olivat hygieniaa, omavalvontaa, rakenteita, koneita, hygieniaa jne. koskevia.

Yksi sivutuotevarasto toimi ilman asianmukaista hyväksyntää. Varasto on hyväksytty myöhemmin jätetyn hakemuksen perusteella.

2.2 Todettujen säännösten vastaisuuksien analyysi

2.2.1 Todettujen säännösten vastaisuuksien esiintyminen

Kaikki rehujen tuotevalvonnassa kielletyt rehuerät aikavälillä 1.1. – 31.12.2009 on esitetty yhteenvetona taulukossa 10.

Rehualan alkutuotannon toimijat (tilavalvonta)

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonnassa todettiin v. 2009 säännösten vastaisuuksia yhdessä tapauksessa, kuten edellisenäkin vuonna. Puute rehujen erillään pitämisessä oli vähäinen, 1 % laiminlyönti. Tuholaitosten esiintyminen tilarehussa johti toimenpidekehotukseen, mutta ei rehun käyttökieltoon.

Maaeläinperäistä ainesta todettiin kahdessa tilanäytteessä, jotka olivat ohra ja viljapitoinen tilaseos. Aines, jota todettiin, oli luuta. Uusintanäytteisiin ja laboratorion kommentteihin perustuvan riskin arvioinnin perusteella todettiin, että maaeläinperäinen aines ei ollut rehuperäistä käsiteltyä valkuaista, vaan rehuun joutunut osa jyräjän raattoa.

Tuotevalvonta

Salmonellan esiintyminen

Markkinavalvonnassa todettiin salmonellaa eläinperäisistä rehuaineista lemmikkieläimille ja eläinperäisistä käsitellyistä sivutuotteista lemmikkieläimille. Salmonella-positiivisia rehueriä todettiin markkinavalvonnassa yhteensä 8 kpl (taulukko 10).

Lemmikkieläinten markkinoille saatetuissa rehuissa oli salmonellaa 2,1 %:ssa tutkista näytteistä. Positiiviset näytteet olivat muita kuin kotimaassa valmistettuja eläimistä saatavia koirille tarkoitettuja sivutuoterehuja, kuten siankorvia ja puruluuta (2,7 %). Edelliseen vuoteen verrattuna salmonellaposiitivisten näytteiden osuus väheni (vrt. 3.5 % v. 2008).

Liittyen Rehuraisio Oy:n Raison tehtaan salmonellalöydökseen salmonellaa (Salmonella Tennessee) todettiin 40:stä elintarviketuotantoeläinten tilalta otetusta rehuseosnäytteestä. Näitä näytteitä otettiin yhteensä 39 tilalta. Salmonellaposiitiviksi rehueriksi todettiin 18 munintakanalaan ja 21 sikalaan toimitettua rehuseosta. Lisäksi salmonellaa todettiin yhdestä rahtisekoittajalle toimitetusta rehuseoksesta. Yhteensä salmonellaa todettiin Rehuraisio Oy Raison tehtaan tapaukseen liittyen 41 rehuseoksesta ja 40 kohteesta (taulukko 10). Kokonaisuudessaan rehujen viranomaisnäytteenotto kohdistui yli 605 tilalle ja yhteensä tiloilta otettiin 972 rehunäytettä, ja se toteutettiin markkinavalvonnan näytteenottona. Tapauksen yhteydessä rehuista tehtiin 1214 salmonella-analyysiä. Tämä määrä sisälsi myös tehtaaseen kohdistuneen valmistuksen valvonnan erityisnäytteenoton. Rehuraisio Oy:n Raison tehtaan tuotantolinjalla P7 kiellettiin rehujen valmistus määräajaksi. Lisäksi P7 tuotantolinjalla tietyinä ajanjaksona valmistetuille rehuerille annettiin takaisinvetomääräys (taulukko 10).

Kotimaisten elintarviketuotantoeläinten rehujen valmistuksen valvonnan näytteenottoa tehostettiin myös muissa valvontakohteissa. Valvontasuunnitelman ja tehostetun näytteenoton mukaisessa valvonnassa näytteistä ei todettu salmonellaa.

E erityisen riskialttiiksi rehuiksi on salmonellariskin takia MMMa:n 712/2008 mukaan määritelty kasviperäisiä rehuaineita ja ulkolintujen rehuja (aurionkukan siemenet ja maapähkinät). Maahantuonnin ja sisämarkkinakaupan toteutuneet näytteenottomäärät ja salmonella-analyysien kokonaismäärä (taulukko 2 ja 3) ovat suorassa suhteessa näihin kasviperäisten rehuaineiden ja ulkolintujen rehujen tuontimääriin (tuontimäärät v. 2009 352,0 milj. kg ja v. 2008 354,3 milj. kg).

Tuoduista kasviperäisistä rehuista kiellettiin todetun salmonellan vuoksi vuonna 2009 tuontivaiheessa viranomaisvalvontana yhteensä yhdeksän tuontierää (taulukko 10), jotka edustivat yhteensä 13,5 milj. kg:a ja 3,9 %:a tuoduista kasviperäisistä rehuista sisältäen ulkolintujen rehut. Lisäksi kiellettiin yksi sisämarkkinakaupan kalajauhoerä liittyen toimijan omassa laadunvarmistuksessaan toteamaan salmonellaan (taulukko 10). Vuosittain kasviperäisten rehuaineiden tuontieristä kielletään salmonellan takia keskimäärin 5 - 10 % suhteutettuina erityisen riskialttiiden rehujen tuontimääriin. Kiellettyjen rehuerien kokonaistuontimäärä oli v. 2009 jonkin verran keskimääräistä pienempi edellisiin vuosiin verrattuna.

Tuonnin valvontaan liittyi myös laaja tapaus, jossa rehualan toimija totesi satamavarastoon varastoidusta rapsirouheesta omassa laadunvarmistuksessaan salmonellaa (Salmonella Mbandaka). Salmonellan toteamisen johdosta jäljellä oleva rehuerä kiellettiin ja nautakarjatiloilte toimitetuista rehueristä annettiin takaisinvetomääräys (taulukko 10). Tapauksen yhteydessä tiloilta otetuista rehunäytteistä ei todettu salmonellaa.

Kaikki salmonellan toteamisen vuoksi kielletyt erityisen riskialttiiden rehujen tuontierät tai rehualan toimijan laadunvarmistusmenettelyissä todetut salmonellaa sisältävät tuontierät käsitellään ennen rehuerän markkinoille saattamista. Salmonellan tuhoutuminen varmistetaan aina uudella virallisella näytteenotolla ja salmonella-analyyseilla. Erä voidaan määrätä myös hävitettäväksi, jos sitä ei voida esimerkiksi rehun koostumuksen vuoksi käsitellä.

Maaeläinperäinen aines

Kalajauhon virallisista tuontinäytteistä todettiin kuudessa maahantuontierästä pieniä määriä maaeläinperäistä ainesta, linnun höyheniä. Kyseisten löydösten ei todettu kuitenkaan olevan rehuperäisiä. Tapauksiin liittyen rehualan toimijoille määrättiin selvitysvelvoite kontaminaatioiden selvittämiseksi ulkomaiselta valmistajalta ja kalajauhon maahantuontieriä määrättiin käytettäväksi muiden kuin elintarviketuotantoeläinten rehujen valmistukseen. Kotimaisen valmistuksen valvonnassa elintarviketuotantoeläimille valmistetuista märehitijän rehuista ei todettu mikroskopoinnissa maaeläinperäistä ainesta tai kalajauhoa. Vastaavasti myös muille kuin märehitijöille tarkoitettuista rehuista ei todettu maaeläinperäistä ainesta.

Haitalliset ja kielletyt aineet sekä muut poikkeamat

Kiinasta peräisin olevista rehujen maahantuontieristä tutkittiin komission määräämän tehostetun valvonnan mukaisesti melamiinia. Melamiini tutkittiin yhdestä rehuaineen, kahdesta rehuseoksen ja yhdestä rehun lisäaineen maahantuontierästä (taulukko 3). Tutkimuksissa ei todettu säännösten vastaisuuksia. Myöskään muissa haitallisten ja kiellettyjen aineiden, kuten mykotoksiinien, raskasmetallien, ja rehujen kiellettyjen yhdisteiden analyyseissa ei todettu säännösten vastaisuuksia. Asetuksessa MMMa 15/2009 (sovellettu 1.7.2009 lähtien) haitallisista ja kielletyistä aineista on eri kokkidiostaateille annettu suurimmat sallitut pitoisuudet muissa kuin kohderehuissa (= rehu, joka ei sisällä kokkidiostaattia tarkoituksella lisättynä hyväksyttynä rehun lisäaineena). Herkkien eläinlajien ja varoaikana käytettävissä muissa kuin kohderehuissa (mm. broilerin, kalkkunoiden, munivien lintujen ja hevoseläinten rehut) sallitaan enintään 1 %:n kokkidiostaattien jäämän siirtymä verrattuna kokkidiostaattien suurimpaan sallittuun pitoisuuteen kohderehuissa (= rehu, joka sisältää kokkidiostaattia tarkoituksella lisättynä hyväksyttynä rehun lisäaineena). Vähemmän herkkien eläinlajien rehuissa (mm. sikojen rehut) sallitaan vastaavasti 3 %:n kokkidiostaattien jäämän siirtymä verrattuna kokkidiostaattien suurimpaan sallittuun pitoisuuteen kohderehuissa.

Kotimaisen valmistuksen valvonnan näytteenotossa eri kokkidiostaatteja rehun lisäaineena käyttäviltä tehtailta otettiin valvontasuunnitelman mukaisesti näytteitä herkkien ja vähemmän herkkien eläinlajien rehuista kokkidiostaattien jäämäanalyyseja varten (taulukko 3). Kahdessa tapauksessa rehusta todettiin MMMa 15/2009 sallitun rajan ylittävä pitoisuus kokkidiostaattien jäämiä. Ensimmäisessä tapauksessa kyseessä oli maduramisiiniammoniumin pitoisuuden ylityksestä siipikarjan rehussa ja toisessa tapauksessa vastaavasti narasiinipitoisuuden ylityksestä siipikarjan rehussa. Rehuerät määrättiin kieltoon ja takaisinvetoon sekä tehtailta edellytettiin selvitystä ja toimenpiteitä kokkidiostaattien jäämien saamiseksi hallintaan (taulukko 10). Valvontavuoden aikana toteutetussa seurantanäytteenotossa ja -analyyseissa kokkidiostaattien jäämien ylityksiä ei ko. kohteissa enää todettu.

Lääkerehujen valmistuksessa syntyvien jäämien siirtymille ei ole rehulainsäädännössä annettu jäämien sallittuja enimmäismääriä. Yhdessä tapauksessa sinkkilääkerehujen valmistuksen jälkeen valmistetusta siipikarjanrehusta todettiin sinkkiä enemmän kuin Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1831/2003 mukaisen hyväksytyjen rehujen lisäaineiden rekisterin enimmäismäärässä sallitaan. Rehuerä määrättiin kieltoon ja takaisinvetoon sekä tehtaalta edellytettiin selvitystä ja toimenpiteitä lääkerahujen tehoaineen jäämien saamiseksi hallintaan (taulukko 10).

Muut säännöstenvastaisuudet rehunäytteissä olivat aikaisempien vuosien tasolla ja kokonaisuutena niitä oli vähän. Hukkakauraa ja tuhohyönteisiä todettiin vähittäismyynnissä olleessa auringonkukansiemenierissä sekä siemenseoksissa. Yksittäisiä hivenainepoikkeamia löytyi kalojen ja hevosten rehuseoksista sekä lisäaineita sisäl-

tävissä täydennysrehuissa. A-vitamiinipoikkeamia todettiin lemmikkieläinten, kalojen ja hevosten täysrehuissa sekä tuotantoeläimille tarkoitetuissa täydennysrehuissa. Tuoteselostepuutteita oli eniten lemmikkieläinten rehuissa, joista puuttui merkintöjä suomen- ja ruotsinkielellä tai tuoteselosteet puuttuivat kokonaan erityisesti eläinperäisistä irtomyynnissä olevista rehuista.

Taulukko 10. Kielletyt rehuerät 1.1. – 31.12.2009

Valvontalinja	Tuote	Erien lkm	Todettu säädösten-vastaisuus	Toimenpide
Maahantuonti	Kasvipäriset rehuaineet: öljykasvin siemenet (maapähkinä, kuorittu)	1	Salmonella	Ehdoton kieltö erälle ja erän palautus
Maahantuonti	Kasvipäriset rehuaineet: öljykasvin siementen sivutuotteet (soijaruuhe)	1	Salmonella	Kielto, käsittely, uusintanäytteenotto ja -analyysit
Sisämarkkina-kauppa	Kasvipäriset rehuaineet: öljykasvin siementen sivutuotteet (rapsiruuhe, -puriste ja -jauho, soijaruuhe)	6	Salmonella	Kielto, käsittely, uusintanäytteenotto ja -analyysit
Sisämarkkina-kauppa	Kasvipäriset rehuaineet: öljykasvin siementen sivutuotteet (rapsiruuhe)	useita toimituseriä	Salmonella Mbandaka, Oulun satamavarasto, Hankkija-Maatalous Oy	Salmonella todettu rehu- alan toimijan laadunvarmistusmenettelyissä. Tuontierän tilatoimituksille kieltö ja riskiperusteinen takaisinvetomääräys. Varaston loppuerälle uusintanäytteenotto ja - analyysit sekä kieltö.
Sisämarkkina-kauppa	Kasvipäriset rehuaineet: viljakasvien tuotteet ja sivutuotteet (maissigluteiini)	1	Salmonella	Kielto, käsittely, uusintanäytteenotto ja -analyysit
Sisämarkkina-kauppa	Eläinperäiset rehuaineet: kala ja kalan sivutuotteet (kalajauho)	1	Salmonella	Salmonella todettu rehu- alan toimijan laadunvarmistusmenettelyissä. Kielto, käsittely, uusintanäytteenotto ja -analyysit
Sisämarkkina-kauppa	Kasvipäriset rehuaineet: öljykasvin siemenet (auringonkukan siemenet)	2	Elävät tuhohyönteiset	Kielto ja erän palauttaminen
Kotimainen valmistus	Rehuseokset: elintarviketuotanto-eläinten rehut, sika- ja siipikarjan rehut	useita toimituseriä	Salmonella Tennessee, Rehuraisio Raison tehdas P7-linja	Tehtaan tuotantolinjalle valmistuskieltö (2 kieltoa), riskiperusteinen takaisinvetomääräys, näytteenotto ja analyysit
Kotimainen valmistus	Rehuseokset: elintarviketuotanto-eläinten rehut, siipikarjan rehut	2	Muissa kuin kohderehussa todettu kokkidiostaattien (maduramisiini-NH4 ja narasiini) ristikontaminaatioita l. carry over -siirtymiä	Kielto, takaisinvetomääräys, selvitys- ja toimenpidemääräys sekä seurantanäytteenotto ja -analyysit
Kotimainen valmistus	Rehuseokset: elintarviketuotantoeläinten rehut, siipikarjan rehut	1	Muissa kuin kohderehussa todettu lääkerahun tehoaineen (Zn) ristikontaminaatioita l. carry over -siirtymää	Kielto, takaisinvetomääräys, selvitys- ja toimenpidemääräys sekä seurantanäytteenotto ja -analyysit
Kotimainen valmistus	Rehuseokset: elintarviketuotantoeläinten re-	1	Ei hyväksytyjä ainesosia	Kielto, selvitys- ja toimenpidemääräys

	hut, hevoseläinten rehut			
Markkina- valvonta	Eläinperäiset rehuaineet: maaeläimistä peräisin olevat tuotteet	8	Salmonella	Kielto ja takaisinvetomääräys
Markkina- valvonta	Kasvipäriset rehuaineet: öljykasvin siemenet (auringonkukan-siemenet)	1	Elävät tuhohyönteiset	Kielto ja takaisinvetomääräys
Markkina- valvonta	Kasvipäriset rehuaineet: viljat (kaura)	1	Elävät tuhohyönteiset	Kielto ja takaisinvetomääräys
Markkina- valvonta	Kasvipäriset rehuseokset: siemensos linnuille	4	Elävät tuhohyönteiset	Kielto ja takaisinvetomääräys
Markkina- valvonta	Kasvipäriset rehuseokset: muiden lemmikkieläinten rehut (jyrsijät)	1	Elävät tuhohyönteiset	Kielto ja takaisinvetomääräys
Markkina- valvonta	Kasvipäriset rehuaineet: öljykasvin siemenet (auringonkukan-siemenet)	3	Hukkakaura	Kielto ja takaisinvetomääräys
Markkina- valvonta	Rehuseokset: siemensos linnuille ja jyrsijöille	6	Hukkakaura	Kielto ja takaisinvetomääräys
Markkina- valvonta	Eläinperäiset rehuaineet: maaeläimistä peräisin olevat tuotteet	4	Enterobakteerit	Kielto ja takaisinvetomääräys
Markkina- valvonta	Rehuseokset: lemmikkieläinten rehut (kissat, koirat)	3	Suuria koostumus- ja ravintoainepoikkeamia	Kielto ja toimenpidemääräys
Markkina- valvonta	Rehuseokset: elintarviketuotantoeläinten rehut, hevoseläinten rehut	4	Ei hyväksytyjä ainesosia	Kielto ja toimenpidemääräys
Markkina- valvonta	Rehuseokset: lemmikkieläinten rehut (koirat)	1	Ei hyväksytyjä ainesosia	Kielto ja toimenpidemääräys
Yhteenveto		53 2	erää ja laajaa tapausta	1 ehdoton kielto ja 55 ehdollista kieltoa
Yhteensä				55 kieltoa yhteensä

RASFF-järjestelmän kautta rehuvälvönnä sai tietoa myös muissa maissa todetuista laatu- ja turvallisuusongelmista ja käytti näitä tietoja välvönnässä apuna.

Rehualan toimijat

Säännösten vastaisuudet liittyivät pääasiassa toimijoiden toimintaan, mutta jossain määrin myös laitosten rakenteellisiin olosuhteisiin. Kevään salmonellaerityistilanteen johdosta rehutehtaiden tarkastuksissa kiinnitettiin erityistä huomiota rehuvälvönnän rakeistus- ja jäähdytysvaiheisiin ja hygienianäytteenottoon. Myös kokkidiostaattijäämien hallintaan pyrittiin laitostarkastuksissa kiinnittämään erityistä huomiota ko. jäämiä koskevan uuden lainsäädännön johdosta. Puutteet liittyivät lopputuotteisiin lähinnä puutteellisten pakkausmerkintöjen ja saateasiakirjojen osalta.

Vaara-analyysin ja kriittisten hallintapisteiden järjestelmä (HACCP) puuttui edelleen joiltakin tarkastetuista toimijoista kokonaan ja HACCP-ohjelmissa oli melko paljon puutteita. Myös laadunvarmistuksessa todettiin edelleen melko paljon puutteita, mutta kuitenkin aikaisempaa vähemmän. Osa toimijoista oli v. 2009 aikana tehostanut omaaloitteisesti valmistusprosessien kuumennuskäsittelyjä ja näytteenottoa salmonellaerityistilanteen johdosta. Vastanäytteitä puuttui osalta toimijoista.

Tuoteselostepuutteita oli erityisesti pakkaamattomina toimitettavien rehuaineiden kohdalla. Ryhmään ”muut” sisältyvät puutteet kohdistuvat mm. tuotantotiloihin ja -laitteisiin/välineisiin, ohjeistukseen ml. menettelyt poikkeus- ja takaisinvetotilanteissa, puhtaanapidossa sekä tuotantojärjestyksessä, henkilöstön koulutukseen, eläinperäisten rehujen erilläänpitoon sekä siihen, että käytettiin sellaisia kotimaisia raaka-aineiden toimittajia tai kuljetusliikkeitä, jotka eivät olleet rehuhygieniasetuksen mukaisesti rekisteröityjä. Kevään salmonellaeritystilanteen yhteydessä havaittiin yhden rehuseosten valmistajan toimineen ilman rehuhygieniasetuksen mukaista rekisteröimistä. Evira antoi toimijalle määräyksen lähettää ilmoitus rekisteröintiä varten.

Yhden toimijan todettiin välittäneen rehun lisäainetta ilman rehuhygieniasetuksen mukaista hyväksyntää. Yhden toimijan todettiin lisänneen hevosrehuihin maitohappobakteereja, joita ei ole hyväksytty tähän käyttötarkoitukseen. Kolmelle laitokselle annettiin kielto toimittaa maitopohjaisia rehuja eläinten ruokintaan samanaikaisesti, kun laitokset ottivat vastaan tai käyttivät sisämarkkinoilta Suomeen toimitettua raakamaitoa.

Eläimistä saatavat sivutuotteet (lukuun ottamatta maitoalan laitoksia)

Tarkastuksissa havaitut vakavimmat puutteet koskivat eläintautien leviämisen vaaraa ja hygieniasa sekä jäljitettävyyden puutteita ja rakenteita. Omavalvontaan tai HACCP:n liittyviä puutteita oli useilla eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevillä laitoksilla. Huomautuksia annettiin myös raaka-aineiden säilyttämisessä havaituista puutteista sekä puutteellisista merkinnöistä sivutuotteiden keräysastioissa. Lieviä puutteita havaittiin myös asiakirjoissa ja omavalvonnassa.

2.2.2 Todetuista säännöstenvastaisuuksista seuraavien riskien luonne

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonta ja tuotevalvonta

Rehualan alkutuotannon toimijan laiminlyönti rehujen erillään pitämisessä (sikojen kalajauhollista tiivistettä ei pidetty erillään nautojen rehuista) ei vaikuttanut elintarviketurvallisuuteen, sillä nautojen pito tilalla päättyi. Tilarehuista todettu maaeläinperäinen aines ei aiheuttanut vaaraa eläimille tai elintarviketurvallisuudelle, koska riskinarvioinnin perusteella kyseessä oli satunnainen tapaus ja vain pieni määrä rehun sekaan joutunutta jyräjän luuta.

Tuholaisten esiintyminen rehussa ei ole suoranainen riski elintarviketurvallisuudelle, mutta esimerkiksi lemmikkieläinten rehussa olevat tuholaiset voivat siirtyä elintarvikkeisiin kotitalouksissa. Tuholaiset voivat aiheuttaa haittaa esimerkiksi ihmisten ja eläinten terveydelle allergioiden ja tautien levittäjinä. Hukkakauran leviäminen rehujen mukana ei ole riski elintarviketurvallisuudelle eikä ihmisten tai eläinten terveydelle, mutta se on riski tehokkaalle kasvinviljelylle.

Salmonellan esiintyminen rehuissa on riski sekä elintarvikkeiden turvallisuudelle että eläinten ja ihmisten terveydelle. Salmonellaa sisältäneet tuontivalkuaisrehut käsiteltiin ennen rehujen päättymistä rehuseosten valmistukseen tai muuhun käyttöön. Keväällä 2010 todetun salmonellaepidemian johdosta joillakin saastunutta rehua syöneillä siioilla ja siipikarjalla todettiin salmonellatartunta ulosteesta, mutta klinisiä oireita ei tullut tietoon. Salmonellaepidemia ei päässyt leviämään elintarvikkeisiin eikä aiheuttanut vaaraa kuluttajille. Lemmikkieläinten rehuissa todetut salmonellat eivät aiheuta suoraan vaaraa elintarviketurvallisuudelle, mutta ovat riski lemmikkien ja ihmisten terveydelle ja voivat aiheuttaa tuotantotilojen saastumista maataloilla. Yhtään tapausta ei tullut tietoon lemmikkieläinten rehujen salmonellasaastumisen ja ihmisten terveyden tai maatilasalmonellatapausten välillä.

Haitallisten aineiden, kuten esim. raskasmetallien, kertymät eläimiin ja sitä kautta eläimistä saataviin elintarvikkeisiin ovat riski sekä eläinten että ihmisten terveydelle. Eläimistä saatavien elintarvikkeiden osuus ihmisten ja etenkin lasten ja nuorten ruokavaliossa voi olla merkittävä. Haitallisista aineista on myös eniten haittaa kasvuvaiheessa oleville eläimille ja toisaalta pienille eläimille. Raskasmetalleja ei kuitenkaan v. 2009 havaittu sallittuja enimmäispitoisuuksia ylittäviä määriä.

Käytettäessä hyväksytyjä rehun lisäaineita (kokkidiostaatteja) kokkidiostaattirehujen valmistukseen tai lääkkeen tehoaineita lääkerehujen valmistukseen voi tuotantoprosessissa tapahtua väistämättömiä tuotantoteknologisia kokkidiostaattien tai lääkkeen tehoaineiden jäämien siirtymiä seuraaviin rehun valmistuseriin. Tämä jäämien siirtymä l. ns. carry over rehuissa voi aiheuttaa vaaraa elintarviketurvallisuudelle. Kokkidiostaatteja ja lääkeaineita rehun valmistuksessa käyttävissä tuotantolaitoksissa tulee jäämien siirtymien vaara olla huomioituna HACCP-suunnitelmassa ja vaarojen arvioinnissa. Tuotantolaitoksessa tulee siten olla tuotantoteknologiset edellytykset ja laadunvarmistusmenettelyt jäämien minimoimiseksi ja hallitsemiseksi rehuissa. Todettuihin jäämätasojen sallittujen enimmäismäärien ylityksiin liittyen ko. rehutehtaalta edellytetään aina tuotantoprosessiin tai tuotantotapoihin liittyviä korjaavia toimenpiteitä ns. carry over -tilanteen parantamiseksi ja saamiseksi hallintaan. Viranomaisen voi tarpeen niin vaatiessa kieltää rehun valmistuserän ja määrätä sille takaisinvedon. Viranomaisen kohdistaa myös tuotantolaitokseen seurantanäytteenottoa ja -analyysseja jäämätilanteen varmentamiseksi.

Lisäaineiden ja muiden rehujen maahantuonti suoraan Kiinasta Suomeen on ollut vähäistä. Vuoden 2009 aikana tutkittiin kuitenkin EU:n edellyttämän tehostetun valvonnan mukaisesti neljä rehuerää Kiinasta melamiinin suhteen. Tutkituista eristä ei todettu säännöstenvastaisuuksia.

Enimmäismääriä suuremmat hivenaine- ja vitamiinipitoisuudet rehussa lisäävät yliannostuksen vaaraa kuluttajille ja eläimille, mutta alhaiset määrät puolestaan voivat aiheuttaa ravintoaineiden puutosta. Pääravintoaineiden poikkeamat rehussa johtavat eläinten ravitsemuksen epätasapainoon ja voivat aiheuttaa hyvinvoinnin ja tuotannon menetyksiä, millä on myös taloudellinen merkitys kotieläintuottajille. Yhtään tapausta rehujen ravintoaineisiin liittyvien laiminlyöntien ja eläinten sairastumisten välillä ei tullut tietoon.

Rehujen muuntogeenisyyden valvontaan liittyen löydettiin kaksi näytettä, joita ei ollut merkitty muuntogeenisiksi lainsäädännön vaatimusten mukaisesti. Kotimaisen valmistuksen valvonnan näytteestä todettiin muuntogeenistä RR-soijaa 2,2 %. Toinen lainsäädännön vastainen näyte oli markkinavalvontanäytteenä otettu koiranruoka, josta todettiin kahta eri muuntogeenistä maissia; MON810 (15 % pitoisuus) ja NK603 (36 % pitoisuus). Näytteistä todetut muunnokset ovat EU:ssa hyväksytyjä.

Rehualan toimijat

Salmonellaeritystilanteen johdosta tehdyissä tarkastuksissa todettiin sekä tilojen ja laitteiden rakenteellisia puutteita, sekä laadunvarmistukseen liittyviä puutteita. Muutoin ei todettu sellaisia puutteita tai säännöstenvastaisuuksia, joista olisi aiheutunut välitöntä terveysvaaraa.

HACCP-järjestelmien puutteet voivat johtaa siihen, että osa vaaroista jää huomioimatta eikä vaaroja hallita tehokkaasti. Laadunvarmistuksen puutteet voivat johtaa siihen, että esim. salmonella ja muut haitalliset aineet jäävät rehuista toteamatta. Merkintöjen puutteet voivat aiheuttaa erilaisia sekaannuksia rehujen valmistuksessa tai

käytössä, joskaan varsinaisia turvallisuuden kannalta vakavia tapauksia ei tullut esille.

Eläimistä saatavat sivutuotteet

Eläimistä saatavat sivutuotteet eivät aiheuta suoranaista riskiä elintarviketurvallisuudelle, koska niitä ei ole tarkoitettu elintarviketuotantoeläimille. Niiden rehukäyttö voi aiheuttaa vaaraa eläinten terveydelle ja jopa eläintautien leviämisen riskin, jos rehujen laatu, käsittely ja merkinnät eivät ole asianmukaisia. Rakenteelliset puutteet (esim. tilojen erottaminen toisistaan) saattavat aiheuttaa vakavan hygieniariskin. Puutteelliset merkinnät keräysastioissa ja asiakirjoissa vaarantavat jäljitettävyyden.

2.2.3 Todettujen säännöstenvastaisuuksien perimmäiset syyt

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonta (tilavalvonta)

Rehujen erillään pitämisen (sikojen kalajauhollinen tiiviste) puuttuminen johtui tilatyyppistä (sekatila). Tuholaisten esiintyminen rehussa johtui toimijan toiminnasta. Maaeläinperäinen aines, joka ei ole rehuperäistä, joutuu rehuun sattumanvaraisesti joko sadonkorjuun yhteydessä pellolla tai varastoinnin aikana, ja sen ehkäisemiseen on toimijan vaikea vaikuttaa omilla toimenpiteillään.

Tuotevalvonta

Salmonellan esiintyminen erityisen riskialttiiden rehujen tuontierissä ei liittynyt kotimaassa toimivien rehualan toimijoiden puutteellisuuksiin ja rehualan toimijat osoittivat vastuullisesti noudattavansa Eviran edellyttämiä tuontieriin liittyviä toimintatapoja sekä Eviran antamaa ohjeistusta.

Säännöstenvastaisuuksien moninaisuudesta johtuen myös syyt poikkeamiin ovat tapauskohtaisia. Useimmissa tapauksissa ne johtuvat toimijoiden tietämättömyydestä, mutta myös toimijoiden resurssien vähenemisestä ja riskinoton lisääntymisestä kilpailun koventuessa. Lisäksi ikääntyneet laitokset ja tekniikka aiheuttavat sinällään tahattomia puutteita tuotteiden laadussa. Myös pakkausmerkintäpoikkeamia esiintyi.

Rehualan toimijat

HACCP-järjestelmien puutteet johtunevat paljolti siitä, että varsinkaan pienillä toimijoilla ei ole riittävästi asiantuntemusta ja resursseja järjestelmien pystyttämiseksi. Myös laadunvarmistuksessa todetut puutteet kohdistuvat pääsääntöisesti pieniin toimijoihin. Irtotavarana myytävien rehuaineiden tuoteselosteita eivät kaikki rehunvalmistajat pidä kovin tärkeinä, eikä niitä ole totuttu vaatimaan rehuaineiden (maahan) tuojilta ja jakelijoilta. Kaikki rehualan toimijat eivät ole riittävästi selvillä velvollisuudestaan tehdä ilmoitus rekisteröintiä varten tai hakea hyväksyntää rehuhygieniasetuksen mukaisesti.

Eläimistä saatavat sivutuotteet

Turkiseläinrehujen valmistuksen riskitekijät ovat osaksi seurausta turkisalan voimakkaasta laskusuhdanteesta. Alan toimijoilla ei ole tällä hetkellä käytössään tarvittavia varoja kunnostuksiin, henkilöstön lisäykseen tai uudistuksiin (kylmäkontit, rakenteelliset muutokset, investoinnit uusiin laitteistoihin). Pienien toimijoiden osalta puutteet aiheutuvat usein asiantuntemattomuudesta ja resurssipulasta.

3 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE

FVO:n suorittamat tarkastukset

Rehuvälvönnä osallistui kahteen komission tarkastukseen, joista ensimmäinen oli maaliskuuhun vaihteessa ja koski maahantuonti/transit- välvönnäsystemin arviointia ja rajatarkastusasemia. Tähän tarkastukseen osallistuttiin kansainvälisestä liikenteestä peräisin olevan ruokajätteen välvönnän osalta. FVO antoi tältä osin yhden suosituksen, joka koski jäljitettävyyden lisäämistä varmistamalla, että kaupalliset asiakirjat laaditaan sivutuoteasetuksen 1774/2002 liitteen 2, kappaleen III kohdan 3 mukaisesti. FVO totesi tarkastuksellaan, että toimija eli ateriapalveluyritys ei jättänyt itselleen kopiota kaupallisesta asiakirjasta. Evira antoi ko. toimijalle määräyksen noudattaa yksityiskohtaisemmin kaupallisista asiakirjoista annettuja vaatimuksia. Lisäksi kansainvälisestä liikenteestä peräisin olevan ruokajätteen käsittelyä koskeva opas päivitettiin tältä osin.

Toinen komission tarkastus kohdistui kokonaisuudessaan rehuvälvönnäan. FVO totesi, että rehulainsäädännön toimeenpanoon liittyneen erityistarkastuksen tulosten mukaan rehuvälvönnä on yleisesti ottaen EU:n rehulainsäädännön mukaista. Tarkastusraportissa esitettiin kuitenkin toimivaltaisille viranomaisille osoitettuja suosituksia, joista osa liittyy yllä mainittuihin asioihin. Suositusten mukaan välvönnäviranomaisen tulee:

- 1) varmistaa, että rehualan laitoksissa suoritetaan virallisia välvönnätoimia sopivin väliajoin, kuten direktiivin (EY) N:o 882/2004 3 artiklassa edellytetään, erityisesti suuririskisissä laitoksissa ja laitoksissa, joissa säännöksiä on jätetty noudattamatta;
- 2) saattaa loppuun alkutuottajien rekisteröinti, jota asetuksen (EY) N:o 183/2005 9 artiklassa edellytetään;
- 3) ryhtyä toimenpiteisiin, joilla autetaan pieniä rehualan laitoksia toteuttamaan HACCP-järjestelmä, ja kannustaa rehualaa laatimaan asetuksen (EY) N:o 183/2005 16 artiklassa tarkoitettuja hyviä käytäntöjä koskevat kansalliset ohjeet;
- 4) varmistaa, että toimijat, joiden on noudatettava asetuksen (EY) N:o 183/2005 6 artiklaa, pitävät HACCP-järjestelmään liittyvät asiakirjat ajan tasalla ja pystyvät esittämään toimivaltaiselle viranomaiselle näyttöä asianomaisten vaatimusten noudattamisesta, kuten kyseisen asetuksen 7 artiklassa edellytetään; sekä
- 5) varmistaa, että virallisen näytteenoton kohdentaminen haitallisiin aineisiin tapahtuu asetuksen (EY) N:o 882/2004 3 artiklan mukaisesti ja erityisesti, että se kuvastaa raaka-aineisiin liittyviä mahdollisia riskejä ja dioksiinien ja PCB-yhdisteiden mahdollista esiintymistä rehuissa.

Evira on esittänyt komissiolle suosituskohdaisen toimenpidesuunnitelman aikatauluineen.

MMM:n teettämä asiantuntija-arviointi koskien kevään 2009 salmonella-epidemiaa

MMM antoi ruotsalaiselle Per Häggblomille tehtäväksi arvioida tieteellisesti kevään rehuvälvönnästä epidemiaa. Häggblom vieraili Suomessa 31.8.-4.9.2009 ja tutustui paitsi rehutehtaaseen, joka valmisti epidemian lähteenä olleen rehun, myös rehuaineen purkaukseen laivasta, salmonellanäytteenottoon, rehusalmonella-analyysijä suorittavaan laboratorioon, toiseen alueella toimivaan rehutehtaaseen sekä viranomaisten ja ETT:n toimintaan epidemian aikana. Evira osallistui tietojen toimittamiseen arviointia varten etukäteen, varsinaiseen vierailuun sekä Häggblomin laatiman raportin kommentointiin. Häggblomin mukaan rehujen salmonellavälvönnä Suomessa toimii yleensä erittäin hyvin. Viranomaisilla, ETT:llä ja rehualan toimijoilla on omat

vastuualueensa ja toiminta on hyvin koordinoitua. Hän totesi kuitenkin, että valmius tilanteissa, joissa salmonella todetaan rehutehtaassa, on puutteellista. Myöskään viranomaiset ja elinkeino eivät olleet valmiussuunnittelussaan riittävästi varautuneet laajaan rehuvälitteiseen epidemiaan. Tästä huolimatta epidemiatilanteessa onnistuttiin saamaan aikaan nopeasti toimiva kriisinhallinta yhteistyössä viranomaisten ja elinkeinon kesken.

Tarkastajien auditoinnit

Valtuutettujen tarkastajien ja TE-keskustarkastajien auditointeja suunniteltiin tehtävän vuonna 2009 yhteensä 10, joista toteutui neljä. Auditoiduista tarkastajista yksi teki markkinavalvontaa ja tuotantoeläinten vähittäiskauppatarkastuksia sekä kaksi rehualan alkutuotannon toimijoiden tarkastuksia, mukaan lukien täydentävien ehtojen valvonta (TE-keskustarkastajat). Yksi auditoitu valtuutettu tarkastaja teki rehujen maahantuonnin valvontaa.

Auditoinneissa todettiin että:

- ohjeita ja suunnitelmia/valvontasuunnitelmia noudatetaan;
- näytteiden määrä on pääpiirteisesti suunnitelmien mukaista;
- markkinavalvonnassa suoritamisesta tarvitaan ohje.

Muutoin ohjeita noudatettiin hyvin ja niitä sovellettiin käytäntöön siten, että hygieenistä (saastuminen näytteenottotilanteessa) tai informatiivista (oleelliset tiedot puutteelliset) riskiä ei esiintynyt (pl. mainitut poikkeamatapaukset).

Näytteenotto-ohjeita, näytteenoton riskiperusteisuutta näytteenoton kohdentamisessa sekä valvontasuunnitelmia (TE-keskus)/valtuutetut tarkastajat) noudatettiin pääosin hyvin. Ohjeiden noudattamista helpottivat tarkastajien usein pitkä kokemus samoista näytteenottotilanteista ja näytteiden tuntemus, sekä se, että ohjeistuksessa ei ollut tapahtunut oleellisia muutoksia. Näytteenoton keskeiset periaatteet oli sisäistetty ohjeista hyvin: hygieenisyys sekä näytteen edustavuuden, luotettavuuden ja jäljitettävyyden turvaaminen (ohjeiden noudattaminen ja dokumentointi - oleelliset ja riittävät tiedot). Tarkastajien ajantasaisista tietämyksistä rehulainsäädännöstä ja sen vaatimuksista tulee kuitenkin pitää yllä jatkuvasti tiedottamalla ja kouluttamalla.

Kaikki tarkastajat antoivat palautetta auditoinneista tarkastajien auditoinnin palautelomakkeella. Saatujen palautteiden perusteella auditointikäyntejä pidettiin hyvänä asiana. Koulutusta toivottiin lisää. Lisäksi toivottiin, että ohjeet olisi saatavilla sähköisessä muodossa ajantasaisina internetsivuilla.

Tarkastajien koulutuksesta antamat palautteet

TE-keskusten tarkastajille järjestettiin koulutusta 22.1.2009. Koulutukseen osallistuneista 34 tarkastajasta seitsemän antoi kirjallista palautetta. Palautteessa kysyttiin arvioita koulutuksen sisällöstä, hyödyistä, esitelmien laadusta, oheismateriaalista sekä järjestelyistä. Koulutusta pidettiin hyödyllisenä ja esitelmiä asiantuntevina. Myönnteistä palautetta tuli myös käydyistä keskusteluista, rehunäytteiden käytännön esittelystä ja järjestelyistä. Tarkastajien mielestä aikaa olisi saanut olla enemmän ja oheismateriaalin tekstiä vähemmän. Lisäksi toivottiin, että koulutus jalkautettaisiin maakuntaan.

Asiakaspalautteet

Eviran tarkastajien suorittamiin laitostarkastuksiin liittyviä palautelomakkeita, joissa rehualan toimija arvioi tarkastusta, palautettiin 24 kpl 2009 vuoden tarkastuksia koskien. Tarkastuksen suorittajan asiantuntemusta pidettiin erinomaisena tai hyvänä 23 palautteessa ja tyydyttävänä yhdessä palautteessa. Yhteensä 22 toimijaa (92 %) piti

tarkastusta hyödyllisenä omalle toiminnalleen. Yksi toimija vastasi tähän kysymykseen ”ei” ja yksi ”en osaa sanoa”. Rehualan toimijat arvioivat tarkastusta myös kokonaisuutena ja tältä osin 23 tarkastusta pidettiin erinomaisena tai hyvänä. Näistä arvioista vain yksi oli tyydyttävä. Sanallisia kommentteja annettiin kaikkiaan 12 kpl, joissa 11:sta todettiin, että tarkastuskäynti suoritettiin asiantuntevasti, rakentavasti ja toimintaa kehittävästi. Yhdessä palautteessa toivottiin sähköisiä lomakkeita.

Palautelomakkeita palautui vuonna 2009 n. 50 % vähemmän kuin vuonna 2008.

4 TOIMET TEHOKKUUDEN VARMISTAMISEKSI

4.1 Toimet toimijoiden lainkuuliaisuuden varmistamiseksi

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonta (tilavalvonta)

Kaikista kohdassa 2.1 kuvatuista säännöstenvastaisuuksista on annettu kirjallinen huomautus ja toimenpidekehoitus.

Tuotevalvonta

Kielletyt rehuerät 1.1.2010 – 31.12.2010 on esitetty yhteenvedona taulukossa 10. Taulukon 10 rehueriin liittyvä tarkempi kuvaus on esitetty kappaleessa 2.2.1. Eviran v. 2009 rehunäytteistä toteamista säännöstenvastaisuuksista ja seuraamuksista on yhteenvedo taulukossa 11.

Taulukko 11. Virallista rehunäytteistä v. 2009 todetut säästösten vastaisuudet ja seuraamukset

Seuraamus	kpl	% näytteistä (11583 kpl)	% analyseistä (15289 kpl)
Kirjallinen huomautus (tuoteselostehuomautukset 322 kpl ja analyysihuomautukset 426 kpl)	748	6,5	5,8
Kirjallinen huomautus ja toimenpidekehoitus	13	0,11	0,09
Rehun valmistus-, tuonti- tai markkinointikielto, ehdollinen	54	0,46	0,4
Rehun valmistus-, tuonti- tai markkinointikielto, ehdoton	1	0,01	0,01

Kiellettyjen aineiden toteaminen rehunäytteessä johtaa aina rehuerän valmistus-, tuonti- tai markkinoille saattamiskieltoon. Kielto voi olla ehdollinen, jolloin toimijalle annetaan mahdollisuus poistaa laatu-poikkeama esim. rehun käsittelyllä, tai ehdoton, jolloin rehulle annetaan hävitysmääräys. Haitallisten aineiden toteaminen johtaa rehun kieltoon silloin, kun niiden määrä ylittää niille lainsäädännössä annetun enimmäispitoisuuden. Rehussa ensimmäistä kertaa todettu poikkeama ravintoaineissa, rehun lisäaineissa kokkidiostaatteja ja lääkeaineita lukuun ottamatta, ja pakkausmerkinnöissä, johtavat ensin kirjalliseen huomautukseen ja kehoitukseen korjaavista toimenpiteistä. Toistuvat huomautukset tai vakavat puutteellisuudet johtavat rehun / rehuerän kieltoon.

Rehualan toimijat

Taulukossa 2 mainitut puutteet on kirjattu tarkastetuille toimijoille lähetettäviin tarkastusraportteihin, joten taulukosta voi suoraan lukea annettujen kirjallisten huomautusten määrät. Luokkien 1, 2 ja 3 puutteiden korjaaville toimenpiteille annetaan valvonnan ohjeistuksen mukaan aikataulu. Korjaavat toimenpiteet tarkastetaan viimeistään seuraavan tarkastuskäynnin yhteydessä. Vuoden 2009 tarkastusten perusteella ei ole

annettu kieltoja. Yhtään rekisteröintiä tai hyväksyntää ei tarkastuksissa todettujen puutteiden perusteella ole peruutettu eikä rikosoikeudellisia sanktioita ole asetettu.

Eläimistä saatavat sivutuotteet

Kaikista kohdassa 2.1. kuvatuista puutteista on annettu kirjallinen huomautus raportoinnin yhteydessä sekä puutteille korjausaikataulu. Laitokset ovat antaneet pääasiallisesti aikataulussa selvityksen tehdyistä, vaadituista toimenpiteistä ja paikallinen valvova viranomainen on tarvittaessa tarkastanut tehdyt toimenpiteet. Yksi rehusekoittamo lopetti toimintansa. Toimijan hyväksyntä peruutettiin ja toimija poistettiin komission edellyttämistä toimijaluetteloista internetsivuilta.

4.2 Toimet virallisen valvonnan tehokkaan toiminnan varmistamiseksi

Eviran kaksi henkilöä osallistui vuoden aikana komission järjestämään rehuhygieniasetuksen mukaiseen HACCP-koulutukseen. Seitsemän henkilöä osallistui komission järjestämälle rehulainsäädäntökurssille (Feed Law). Viisi henkilöä osallistui elokuussa Tanskassa pidettyyn yhteispohjoismaiseen rehuvalvonnan kokoukseen, jossa olivat mukana myös Baltian maat ja jossa käsiteltiin lainsäädännön muutosten aiheuttamia toimenpiteitä, valvonnan yhtenäistämistä sekä pohdittiin ongelmia eri valvonnan osaluilla. Pohjoismaisessa kokouksessa kaikki osallistujat pitivät alustuksen ja lisäksi yksi henkilö toimi työryhmän puheenjohtajana ja yksi sihteerinä. Lisäksi yksi henkilö osallistui kansainväliseen Pariisissa pidettyyn gm-lajikkeita ja niiden analytiikkaa koskevaan kokoukseen, yksi henkilö osallistui NoFAA:n (Nordic Feed Additive Association) Latviassa pidettyyn viranomaisseminaariin ja yksi henkilö osallistui RASFF:in työryhmäkokoukseen ja 30-vuotisjuhlaseminaariin Brysselissä.

Eviran edustajat osallistuivat myös Brysselissä pidettyihin komission kokouksiin liittyen komission asetuksen (EY) N:o 669/2009 (muiden kuin eläinperäisten rehujen ja elintarvikkeiden tuontia koskevan tehostetun virallisen valvonnan täytäntöönpanosta) valmisteluun, rehuhygieniasetukseen liittyvään mikrobiologiset kriteerit työryhmäkokoukseen sekä pientyöryhmän kokoukseen, joka käsitteli kalasivutuotteita, niiden sivutuoteasetuksen mukaista luokittelua sekä käsittelyä ja turvallisuutta rehukäytössä.

Edellä mainittujen lisäksi Eviran edustajat osallistuivat TAIEX-yhteistyöhön pitämällä vuoden aikana esitykset muuntogeenisten rehujen ja elintarvikkeiden hyväksyntäprosessista Bosnia-Hertsegovinassa sekä kansainvälisestä liikenteestä peräisin olevan ruokajätteen valvonnasta Zagrebissa, Kroatiaassa.

Yksi rehujaoston ylitarkastajista osallistui MMM:n koordinoiman salmonellapientyöryhmän työskentelyyn keväällä-kesällä 2009. Salmonellaepidemiatyöryhmän tehtävänä oli laatia esitys kiireellisistä lainsäädännön muutostarpeista liittyen rehuvälitteeseen salmonellaepidemiaan. Evira teki keväällä toimijoille näyteenottoa ja salmonellan analysointia koskevan kyselyn, jonka tuloksia käytiin läpi salmonellatyöryhmän raporttiin ja toimenpide-ehtoihin liittyvässä toimijoille tarkoitettussa kuulemistilaisuudessa elokuussa. Samassa yhteydessä myös Eläintautien torjuntayhdistys halusi kuulla toimijoita positiivilistaan liittyvissä asioissa. Vuoden 2009 loppupuolella toimijoille järjestettiin kysely rehuaineiden tuonnista ja tilatoimituksista.

Rehualan toimijoille pidettiin informaatiotilaisuus yhdessä MMM/ELOn kanssa toukuussa. Tilaisuudessa käsiteltiin Euroopan Parlamentin ja Neuvoston asetusta rehujen markkinoille saattamisesta ja käytöstä, joka tuli voimaan 1.9.2009 ja jota sovelletaan 1.9.2010 lähtien.

Maa- ja metsätalousministeriön kanssa pidettiin vuotuinen rehuvalvontapäivä joulukuussa. Ministeriölle esiteltiin tällöin rehuvalvonnan alustavat tulokset vuodelta 2009 ja muutostarpeet vuodelle 2010. Lisäksi päivän aikana käytiin läpi FVO:n suorittaman tarkastuksen keskeiset huomiot, rehustrategian päivitystarpeet sekä muita ajankohtaisia valvonta- ja lainsäädäntöasioita.

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonta (tilavalvonta)

Vuonna 2009 rehuvalvonta kohdistui sellaisiin alkutuotannon toimijoihin, jotka tarkastettiin myös monen muun valvontasektorin osalta. Tämä vaikeutti riskiperusteisen valvonnan periaatteiden toteuttamista yhtä aikaa kaikissa valvontasektoreissa, mutta kuitenkin joitakin riskiperusteisen rehuvalvonnan osatekijöitä, kuten sekatiila sekä rehun sekoitus ja valmistus, saatiin mukaan valvontaotannon määrittelyyn.

Koulutusta järjestettiin TE-keskusten tarkastajille yksi päivä vuoden aikana, minkä lisäksi kaikkien kanssa käytiin henkilökohtaisia keskusteluja sekä tapaamisissa että puhelimen ja sähköpostin välityksellä. Ohjeet päivitettiin lainsäädännön muutokset ja käytännön valvonnasta saadut kokemukset huomioiden.

Tuotevalvonta

Tarkastajille järjestettiin koulutuspäivät, ja Eviran henkilöstö oli tarkastajien käytettävissä aina tarvittaessa. Sekä valvonnan sisäisiä että ulkoisia ohjeita päivitettiin ja useita uusia ohjeita laadittiin.

Kasvipäristöjen tuontivalvontarehunaisten salmonella-analyysijä oli vuonna 2009 edelleen mahdollista tehdä Eviran laboratorion lisäksi myös Eviran määräaikaaisesti hyväksymissä laboratorioissa. Tämä nopeutti analyysien valmistumista.

Kotimaisen valmistuksen valvonnassa jatkettiin matemaattisen laskentamallin käyttöä kohdekohtaisen riskiluokituksen määrittelyssä. Kotimaisen valmistuksen valvonnan näytteenotto toteutui suunnitelman mukaisesti.

Rehuvalvonta oli mukana kuluttajille Evirasta suunnatussa Tuoreet kasvot 2009 - pakkausmerkintä-kampanjassa, joka toteutettiin etupäässä nettikampanjana. Vuoden 2009 jokaiselle kuukaudelle oli valittu jokin erityisesti elintarvikkeiden pakkausmerkintöihin liittyvä teema. Rehut olivat mukana muuntogeenisten ja luomutuotteiden teemakuukausina. Lemmikkieläinten rehujen merkintöjen teemakuukausi oli marraskuu. Evira laati nettisivuille rehujen merkintöihin liittyviä tekstejä ja muuta materiaalia, kuten kilpailukysymyksiä. TE-keskusten tarkastajat hyödynsivät materiaalia markkina- valvonnan yhteydessä, ja aineisto on edelleen kuluttajien, toimijoiden ja valvonnan käytettävissä

5 ARVIO YLEISESTÄ ONNISTUMISESTA

Salmonellaeritystilanteesta johtuen Eviran vuoden 2009 rehuvalvonnan valvontatavoitteet eivät täysin toteutuneet. Rehualan toimijoiden tarkastuksia jouduttiin siirtämään syksyyn, jolloin aivan kaikkia suunniteltuja tarkastuksia ei ehditty tehdä. Rehualan toimijoiden tietämys HACCP-vaatimuksista ei ole edelleenkään riittävää kaikilta osin. Toimijat ovat esittäneetkin palautteena toivomuksen Eviran ohjeiden muuttamista käytännöllisempään suuntaan sekä esimerkkien ottamista mukaan ohjeistukseen. Evira kehittää ohjeistustaan tältä osin.

Rehuseosten valmistajille tarkoitettu hyvän käytännön ohje (hyvät teollisen rehuntuotannon toimintatavat), joka sisältää mm. ohjeistuksen laadunvarmistussuunnitelman

ja HACCP:n laatimiselle sekä niihin liittyvälle näytteenotolle, on ollut käytettävissä v. 2009. Rehuhygieniasetuksen mukaan toimijoiden tulisi laatia vastaavanlaisia hyvän käytännön ohjeita myös muille sektoreille, kuten rehualan alkutuotannolle.

FVO totesi rehuvalvontaan kohdistuneessa tarkastuksessaan, joka perustui valvontasetukseen (EY No 882/2004), rehuhygieniasetukseen (EY No 183/2005), lisäaineasetukseen (EY No 1831/2003), haitalliset aineet eläinten rehuissa direktiiviin (2002/32/EC) ja päätökseen kielletyistä aineista (2004/217/EC) seuraavaa:

- rehujen valvontasysteemi toimii pääosin valvontasetuksen 882/2004 mukaisesti;
- rehualan toimijoiden rekisteröinti ja hyväksyntä on saatettu loppuun;
- rehualan toimijat toimivat yleisesti ottaen rehuhygieniasetuksen mukaisesti;
- kansalliseen lainsäädäntöön perustuva salmonellavalvonta on johtanut lopputuotteiden näytteenottoon, mikä rajoittaa mahdollisten ongelmien löytymistä kotimaisista rehuraaka-aineista; sekä
- resurssien vähäisyys on johtanut siihen, että suuremman riskin omaaviin laitoksiin ei ole voitu tehdä vuosittain kahta tarkastuskäyntiä. Myöskin osa toimijoista, jotka ovat saaneet riskipisteiksi yli 11 ja jotka olisi pitänyt tarkastaa, on jouduttu jättämään resurssien vuoksi tarkastamatta. Lisäksi resurssipula on vaikuttanut tarkastuskäynnillä todettujen korjaavien toimenpiteiden valvontaan, jossa on ollut puutteita.

Komission tarkastuksen mukaan rehuvalvonta on yleisesti ottaen rehulainsäädännön mukaista.

MMM:n teettämän ulkopuolisen arvioinnin mukaan valmius tilanteissa, joissa salmonellaa todetaan rehutehtaassa, on ollut puutteellista. Epidemiatilanteessa viranomaiset ja elinkeino kuitenkin onnistuivat toimimaan nopeasti yhteistyössä kriisinhallinnan osalta ja kuluttajansuojan kannalta tehdyt toimenpiteet olivat riittävät.